

EL MISTERI DEL TEATRE

Una vegada, en el curs d'una vida molt mal esmerçada, el meu destí va obligar-me a anar al teatre unes dues-centes cinquanta vegades en un any. Per feina, no cal pas que ho digui; seria difícil fer una cosa així per gust. Em pagaven per anar-hi.

Al cap de l'any —i, val a dir, molt abans que el nostre planeta hagués acomplert la seva òrbita al voltant del sol—, havia arribat a la conclusió que no estava prou ben pagat; que, realment, mai no podrien pagar-me prou per aquesta feina concreta. Vaig deixar-ho córrer; i res del món no m'induiria ara a tornar-hi.

D'aleshores ençà, les meves anades al teatre han estat potser tres per any.

I tanmateix hi ha gent que va a totes les estrenes, no pas perquè hi estiguin obligats ni perquè el ventre exigent hagi de ser omplert, sinó perquè els agrada. No els paguen per anar-hi, sinó que paguen, com si fos un privilegi. Els camins dels humans són certament estranys.

En relació amb aquest misteri, sovint solia especular —abs-traïent-me tant com podia dels horrors que m'envoltaven— durant els passatges més patètics de les obres que havia de presenciar. Asseguts entorn meu a les butaques —era així com solia reflexionar—, hi ha diversos centenars de persones pròsperes i, essent com és l'educació, ben educades que han pagat diners per veure aquesta animalada (perquè estic suposant que l'obra és una de les dinou animalades i no la vintena escadussera com ara

Heartbreak House o *At Mrs. Beam's*)*. Són la mena de persones que, en la intimitat de casa seva, segur que llegien la millor classe de novel·les o almenys no pas la pitjor. S'indignarien si els oferissin una novel·leta barata.

I tanmateix aquests lectors de novel·les respectables aniran al teatre (sense que ningú els hi obligui, recordeu-ho bé) a veure obres que, com a literatura, estan exactament al nivell de les novel·letes barates davant les quals fan escarafalls, amb tota la raó i ben naturalment.

En les novel·les que llegeixen demanen un mínim de probabilitat, una autenticitat, uns personatges versemblants i un estil correcte. Una història impossible en la qual els personatges fossin altres tants ninots que es moguessin obeint les lleis d'una convenció absurda i gastada, i que s'expressessin en un anglès grotesc, inflat i sense gramàtica, no la podrien pas aguantar. Però corren a milers a veure una obra de teatre que respon precisament a aquesta descripció. Es commouran fins a les llàgrimes i s'entusiasmaran amb situacions que, en una novel·la, trobarien simplement ridícules. Passaran per alt, i fins i tot admiraran amb fervor, un llenguatge que qualsevol persona amb el més lleu sentit de l'ús de la paraula s'estremiria de veure imprès.

Era sobre aquesta estranya anomalia que jo acostumava a cavil·lar durant aquelles vetlles fastiguejadores al teatre. ¿Per què la novel·leta barata, en forma de llibre, ofèn aquells que s'hi delecten quan és exhibida a l'escenari? Plantejat succintament, aquest no era pas un problema sense interès.

* *Heartbreak House* és una obra de George Bernard Shaw publicada el 1919. *At Mrs. Beam's* és una comèdia de C. K. Munro que fou estrenada a Broadway el 1926. (*N. de la C.*)

Bernard Shaw ha dit que és més fàcil escriure una novel·la que una comèdia; i, per demostrar amb quina horrible facilitat un novel·lista pot enfilat al llarg de pàgines de tènue descripció allò que el dramaturg ha de comprimir en unes quantes ratlles de diàleg, va tornar a escriure una escena de *Macbeth* en forma de narració moderna. Cal admetre que Shakespeare va resistir molt bé la comparació. Perquè certament és molt més fàcil d'escriure una mala novel·la que una bona obra de teatre. Però, d'altra banda, és molt més fàcil d'escriure una obra de teatre dolenta que tingui èxit —fins i tot amb un auditori ben intel·ligent i dotat de sentit crític— que una novel·la dolenta que pugui guanyar lectors de la mateixa classe. Un dramaturg pot «sortir-se'n» amb una obra en la qual no hi hagi una caracterització més subtil que la caricatura, cap bellesa de llenguatge menys groller que una retòrica buida i cap semblança amb la vida, només amb una situació eficaç. El novel·lista no pot pas fer-ho.

Aquest fet va tornar a impressionar-me recentment (una vegada més) quan vaig anar al teatre a Parma —no pas, malauradament, al gran teatre dels Este, sinó a una barraqueta moderna de comèdies— a veure la versió italiana d'una de les obres de Sir Arthur Pinero: *His House in Order* es titula, si no recordo malament, en anglès. Confesso que vaig gaudir plenament de la funció. Valia la pena venir de tan lluny —de fet, d'Anglaterra— per estudiar la classe alta anglesa vista amb els ulls d'una companyia italiana. I els comedianters eren admirables. Però vaig meravellar-me, mentre l'escoltava, que una obra tan totalment buida —perquè a Parma l'humorisme inconscient i la bona interpretació eren simples afegitons accidentals a l'original inexpressiu— pogués haver estat, pogués ser encara, un èxit tan gran. I, com a novel·lista treballador que sóc, vaig envejar els afortunats autors de

teatre que poden fabricar una obra popular i fins i tot força apreciada en la qual els personatges són o bé titelles de fusta o bé caricatures; el llenguatge, encarcarat, i la trama, un seguit d'epigrames barats de circumstàncies coneguts com a «situacions». Si a mi em fos permès de fer una novel·la només amb aquests ingredients, em felicitaria d'haver sortit del pas a tan poc preu.

El que fa possible per al dramaturg de posar tan poca cosa en les seves obres, i tanmateix «sortir-se'n» amb èxit, és, naturalment, la intervenció d'intèrprets vivents. Si en coneix el truc —i se n'aprèn amb la pràctica—, el dramaturg pot passar a l'actor la major part de les seves responsabilitats. Tot el que li cal, si té mandra, és inventar situacions eficaces i deixar que els actors en treguin tot el partit que puguin. La caracterització, la fidelitat, les idees, l'estil i tota la resta pot deixar-ho per als escriptors de llibres, segur en el coneixement que el públic quedarà tan hipnotitzat per les gràcies dels comedians que no s'adonarà de l'absència d'aquestes minúcies literàries.

Perquè són els comedians, naturalment, els que reconcilien un públic d'altra banda relativament crític amb la trista obra que s'obre pas fins a l'escenari. És gràcies als comedians que els ocupants de les butaques —que si s'haguessin quedat a casa, podrien estar llegint, diguem, Wells o Conrad, D. H. Lawrence o fins i tot Dostoievski— s'accontenten d'empassar-se l'equivalent escènic de la novel·leta barata i del fulletó del diari il·lustrat; gràcies als comedians que viuen i que somriuen; gràcies al toc personal, a la humanitat que batega dins d'ells.

Si la interpretació fos sempre de primer ordre, jo podria entendre que algú arribés a ser un habitual apassionat de les nits d'estrena —o potser més aviat caldria dir un habitual «passiu», perquè el teatre contemporani és més dissolvent que tònic, més

emol·lient que astringent—, que tothom arribés a ser, doncs, un assistent passiu a les nits d'estrena. Una bona representació val la pena de veure-la com una bella actuació en qualsevol altra branca de les arts.

Però els bons actors ara són tan rars com els bons pintors o els bons escriptors. No n'apareixen més de dos o tres de bons de debò a cada generació. Jo n'he vist uns quants. El vell Guitry, per exemple. I Marie Lloyd, la meravellosa, rica, shakespeariana Marie, ara morta, ai las!, massa aviat; *car elle était du monde où les plus belles choses ont le pire destin*. I Little Tich. I Raquel Meller, igualment meravellosa com a rapsoda i com a actriu de cinema. I Charlie Chaplin. Tots ells homes i dones de geni.

Naturalment, interpretacions tan perfectes com les d'ells valen la pena. I hi ha una pila de talents menors, no pas menyspreables. Em sento tan disposat a pagar per veure aquests comedians interpretar una ximpleria com a pagar per veure una obra bona mal interpretada (i és extraordinari fins a quin punt posa a prova els actors una obra realment bona). Però el que està per damunt dels meus poders de comprensió és per què ha de pagar ningú per veure una interpretació vulgar, o fins i tot molt competent però sense gens d'inspiració, en conjunció amb una obra dolenta.

Els assistents apassionats —perdó, passius— a les nits d'estrena als quals he plantejat aquest enigma mai no han estat capaços de donar-me respostes gaire satisfactòries. Només puc suposar que el veritable assistent fidel a les nits d'estrena ha nascut amb la passió del teatre; l'estima sempre, per ell mateix, cegament (perquè l'amor és cec), sense afany crític. Paga l'entrada a la taquilla, es deixa el judici al guarda-roba juntament amb l'abric, el capell i el bastó, i ocupa el seient convençut que es divertirà, passi el que passi a l'escenari. L'atmosfera carregada i la

gent, el fosc xiuxiueig d'expectació, i després la pujada apocalíptica del teló, la irrealitat pintada, brillant i resplendent, tot això és prou per fer-lo feliç. No demana pas més. Li envejo que sigui de tan bon acontentar.